

Content met competent?

Niet alleen het voortgezet onderwijs is in beweging. Ook in het hoger beroepsonderwijs lijkt niets meer wat het is. Schaalvergroting, nieuwe leerinhouden en methodieken.

Portfolio's, assessments en competenties zijn de nieuwe sleutelbegrippen.

Hoe worden onze nieuwe leraren opgeleid? Kleio-redacteur Cees Bol bericht.

Meer dan dertig jaar geleden werd ik aangesteld als docent Contemporaine Geschiedenis aan wat toen heette de Stichting Opleiding Leraren (SOL) in Utrecht. Omdat deze vorm van leraren opleiden nieuw was, stond er heel veel aangaande de inrichting van het onderwijs ter discussie: lang en principieel en niet zelden zonder (een helder) einde.

Hoe definieer je eigenlijk een goede leraar? Een heel globale beschrijving kon nog wel op algemene instemming rekenen. Simpel geformuleerd: een goede leraar kan goed met kinderen overweg, vooral ook met groeien kinderen en hij kan ze ook iets leren. Als je wat verder wilde komen, kwam je al snel in de problemen: hoe stel je 'goed omgaan' eigenlijk vast en vooral – in een opleidingssituatie – hoe kun je op een betrouwbare manier voorspellen dat een student dat zal kunnen; hoeveel vakkennis moet een student minimaal hebben, hoe breng je die kennis op een effectieve manier over, etcetera.

Grofweg gezegd waren er gewoonlijk twee kampen te onderscheiden: degenen die vooral het omgangsas-

pect belangrijk vonden en degenen die de vakkennis beklemtoonden.

Omdat op praktische gronden discussies niet eeuwig door kunnen gaan, werd er gewoonlijk een compromisoplossing bereikt, die weinig principieel was, maar waarmee alle betrokkenen konden leven. In de trant van: twintig boeken over contemporaine geschiedenis is te veel, vijf is te weinig, laten we er tien van maken. Of: een stagiair krijgt eigenlijk altijd het voordeel van de twijfel zolang wij er niet in slagen ondubbelzinnige criteria voor het beoordelen van een stage te formuleren.

Competentiegericht opleiden

Sinds enige tijd zijn de lerarenopleidingen overgegaan op een nieuw opleidingsmodel dat op het eerste gezicht een oplossing lijkt te bieden voor bovengeschetste problematiek: het competentiegericht opleiden. Competenties, ik vertaal het gemakshalve maar even met 'bekwaamheden', laten zich meten in de beroepspraktijk, je bent bekwaam om een auto te repareren of je bent het niet en dat blijkt als het ding het al dan

niet doet. Voor de lerarenopleidingen die dit model hebben omhelsd, was het dus zaak de voor de docent benodigde competenties zo nauwkeurig mogelijk te formuleren. Daar heeft men een aantal jaren over gedaan, maar nu is er een wettelijk kader, waarbinnen zeven basiscompetenties zijn gedefinieerd.

1. Interpersoonlijk competent.
2. Pedagogisch competent.
3. Vak en didactisch competent.
4. Organisatorisch competent.
5. Competent in het samenwerken met collega's.
6. Competent in het samenwerken met de omgeving.
7. Competent in reflectie en ontwikkeling.

En niet alleen zijn de competenties gedefinieerd, ze zijn ook vertaald in zo concreet mogelijke bekwaamheidseisen.

Een voorbeeld hiernaast op bladzijde 29 bovenaan.

Ongelukkig genoeg zijn deze kersverse vondsten reeds nu aan fundamentele kritiek onderhevig geraakt. Wordt hier niet een exacte meetbaar-

Transparanten-pakket voor de overheadprojector

Visuele Geschiedenis

5 banden - 400 transparanten

**visual
teach**

grootbeeldpresentaties

Visual Teach grootbeeldpresentaties

Een onbetaalbare les
voor slechts € 3,48.

Kan dat?

Bezoek ook onze site

- bekijk de transparanten
- win een serie
- bestel direct

www.visualteach.info

Visuele Geschiedenis: uw transparantenencyclopedie

400 transparanten: kaarten - bronnen - reconstructies - foto's - schema's - modellen

1 Het vak - Prehistorie

2 Oudheid - Middeleeuwen

3 1500 - 1900

4 1900 - 1945

5 1945 - nu

Een tijd balk op elke transparant

Visuele Geschiedenis: uw transparantenencyclopedie

400 transparanten: 5 banden met elk 80 transparanten verdeeld over 2 modules

Over de nieuwe Visuele Geschiedenis

een project van Visual Teach in samenwerking met DK-Dorling Kindersley Londen, wereldleider in visualisering van kennis

Anticiperend op de nieuwe trends in het geschiedenisonderwijs hebben we het beste beeldmateriaal geselecteerd uit DK's schitterende historische atlanten en rijk geïllustreerde werken. Dit is aangevuld met mooi bronnenmateriaal van elders. Dit is vakkundig bewerkt tot grootbeeld-presentaties voor instructie - speciaal om een concept snel duidelijk te maken en de leerlingen met een goed geheugensteuntje zelfstandig verder te laten werken.

Wilt u een blijvende indruk achterlaten bij uw leerlingen, dan lukt dat hiermee gegarandeerd. Maar er is veel meer.

Dit materiaal, een waarachtig museum en een volledig kaartenassortiment, nodigt uit tot historisch denken en zoeken naar verbanden. Tijdvakken op iedere transparant helpen de chronologie te ontdekken.

Met deze prachtige transparanten
- gaat u altijd van concrete bronnen naar abstract
- maakt u uw leerlingen enthousiast voor het vak
- komt u tegemoet aan zwakke leerlingen
- wordt chronologisch denken ontwikkeld.

Dit is effectief lesgeven!

Een grote hoeveelheid informatie
in één oogopslag overzichtelijk

Krachtige visuele prikkels, snelle begrips-
vorming, sterke geheugensteuntjes

Een plaatje zegt meer dan duizend woorden

Bestel nu - voor slechts
€ 3,48 per transparant!

Bezoek ook onze website

- Leer deze transparanten kennen
- Vraag gratis voorbeelden aan
- Win een band
- Bestel **vandaag**

www.visualteach.info

Visual Teach is de nieuwe naam van Transparencies To Educate TTE-Visueel

Band I Ons vak en Prehistorie

Module 1 Geschiedenis is PRACHTIG

- 6x Tijd, tijdsbesef, belangrijke tijdvakken
- 6x Bronnen van de geschiedenis, onderzoek
- 6x Objectiviteit, standplaatsgebondenheid
- 12x Jagers-verzamelaars, landbouwtijdperk
- 10x Kolonialisme, industrieel tijdperk

Mod. 2 Jagers en eerste boeren

- 9x Kaarten, wereldkaarten
- 5x Ontstaan en verspreiding mens
- 9x Leven als jagers en verzamelaars
- 8x Uitvinding landbouw en veeteelt
- 9x Eerste boerendorpen in Europa en Azië en de complexe samenleving van Egypte

Band II Oudheid en Middeleeuwen

Mod. 3 'Hogere' culturen en klassieke tijd

- 9x Kaarten, wereldkaarten
- 8x Stedelijke culturen: ontstaan schrift, rekenen enz.
- 9x Midden Oosten - Grieken 9x Romeinen - Europa
- 9x Vroege culturen in Afrika, Verre Oosten en Amerika
- 5x Ontstaan en verbreiding wereldreligies

Mod. 4 Middeleeuwen - ontdekkingen

- 8x De feodale wereld
- 8x Verbreiding Islam - Kruistochten
- 8x Late Middeleeuwen, opkomst handel en steden
- 6x Ontdekking van de wereld
- 6x Rijken in het Oosten en Afrika
- 3x Amerika tot en met Columbus

Band III 1500-1900 Naar Eén Wereld

Mod. 5 1500-1800 De nieuwe tijd

- 9x Renaissance - reformatie - dagelijks leven
- 8x Handel - proto-industrialisatie
- 9x Culturen buiten Europa, kolonisatie
- 8x Absolutisme - staatsvorming
- 7x Verlichting - Franse Revolutie - Democratie

Mod. 6 1800-1900 Industrialisatie

- 3x Am. Burgeroorlog - Wilde Westen
- 8x Industrialisatie - urbanisering
- 8x Sociale vraagstukken - politiek
- 3x Technologische vernieuwing en cultuur
- 5x Afrika, Azië, imperialisme
- 5x VS - immigratie

Band IV 1900-1950 Transitie en oorlog

Mod. 7 1900-1920 Vrede, oorlog, revolutie

- 9x Kaarten, wereldkaarten
- 13x Samenleving in verandering, massaproductie
- 9x WO I - oorlogsvoering 20^e eeuw
- 5x Russische Revolutie
- 4x Gevolgen oorlog en revolutie

Mod. 8 1920-1945 Interbellum, WO II

- 9x Kaarten, wereldkaarten
- 8x Roaring twenties, economische modellen
- 8x Crisis, fascisme
- 4x Indoctrinatie, manipulatie
- 7x WO II in Europa, holocaust
- 5x WO II in het Verre Oosten, atoombomb

Band V 1945 - heden

Mod. 9 1945 - heden

- 8x Koude Oorlog - dekolonisatie
- 8x Azië - China - Japan - VS na WO II
- 7x Wederopbouw, welvaart en reacties
- 8x Eur. eenwording - globalisering
- 6x Industrieel - post-industrieel

Mod. 10 Diachronische serie over actuele thema's

- 7x Tijden veranderen, mensen ook?
- 7x Mannen en vrouwen
- 7x Godsdienst en dood
- 7x Dwang en rechtvaardigheid
- 7x Kinderarbeid en onderwijs

Een museum in uw vaklokaal

Een volledig kaartenassortiment

Complete dekking

Modulesysteem

Nederlandstalig

Een helder licht op het vak

De Nieuwe **Transparanten Encyclopedie Geschiedenis** bevat ook de verfijnde historische kaarten uit de nieuwe, rijk geïllustreerde 'DK Atlas van de Wereldgeschiedenis'. De nieuwste computertechnologie is gebruikt en de laatste historische inzichten zijn verwerkt.

Er zijn maar liefst 400 historische transparanten ontworpen en systematisch geordend in de vijf banden. Elke band is verdeeld in 16 hoofdstukken, elk met gevarieerd beeldmateriaal. Ook leerlingen vinden hier eenvoudig basisinformatie en pakkende beelden voor hun presentatie.

Docententekst op het scherm!

Geprojecteerd in een kleine letter worden basisgegevens of stimulerende vragen aangegeeft. Elke transparant is gemaakt om ad hoc te worden gebruikt, zonder een afzonderlijke handleiding te raadplegen. Ook kunnen leerlingen er zelfstandig mee vooruit.

Bestel nu

Met de bestelbon kunt u elke band afzonderlijk bestellen. Ook is het mogelijk te kiezen uit 10 losse modules, die al vanaf € 189 leverbaar zijn. Het geheel van 5 ringbanden verwerft u met een gemiddelde prijs per sheet van slechts € 3,48.

Welke keuze u ook maakt, u verwerft altijd een grote variatie aan prachtig instructiemateriaal, **direct bruikbaar** - een mooie ondersteuning bij uw dagelijks werk. Bestel nu!

JA

Ik kies voor visualisering van al mijn lessen

Stuurt u mij: (aankruisen wat van toepassing is)

Ik bestel afzonderlijk uit de encyclopedie:

- ☐ Band I Ons vak en prehistorie 80 tr.
 - ☐ 1 Geschiedenis is PRACHTIG - module 40 tr.
 - ☐ 2 Jagers, eerste boeren - module 40 tr.
- ☐ Band II Oudheid en middeleeuwen
 - ☐ 3 'Hogere culturen', klassieke tijd
 - ☐ 4 Landbouwsamenlevingen - ontdekkingen
- ☐ Band III 1500 - 1900 Naar één wereld
 - ☐ 5 1500-1800 De nieuwe tijd
 - ☐ 6 1800-1900 Industrialisatie - politiek
- ☐ Band IV 1900 - 1945 Transitie en oorlog
 - ☐ 7 1900 - 1920 Vrede, oorlog, revolutie
 - ☐ 8 1920 - 1945 Interbellum en WO II
- ☐ Band V 1945 - heden & actuele thema's
 - ☐ 9 1945 - nu: Dekolonisatie - Koude Oorlog
 - ☐ 10 Diachronische serie over actuele thema's

☐ **Encyclopedie Geschiedenis Compleet**
400 tr. 5 bnd incl. verzendk. & btw eindprijs **€1394 p.tr € 3,48**

Taalversie: ☐ Nederlands ☐ Engels ☐ Duits

Prijs per band compleet, 80 tr.: €316

Prijs per losse module, 40 tr.: €189

Prijzen zijn incl. verzendkosten en btw.

Geld-terug-garantie

Ik heb het recht van retour binnen een maand.

Flexibele betaling

- ☐ Ik betaal binnen een maand na ontvangst
 - ☐ Stuur mij de volledige rekening. Ik betaal alles in een keer. Stuur de naleveringen kosteloos
 - ☐ Ik betaal per ontvangen module. Stuur mij bij elke levering de passende rekening.
- ☐ Ik betaal in 2 (jaar)termijnen. Eerste bedrag:

Visual Teach heeft mij nieuwsgierig gemaakt!

Stuur informatie met gratis voorbeeldtransparanten

over: ☐ Geschiedenis ☐ Aardrijkskunde
☐ Natuurkunde ☐ Biologie ☐ Scheikunde

Voor extra snelle levering: e-mail visual@visualteach.info Of fax naar: +31(0)24-35 53 180 of bel: +35 53 777

Visuele Geschiedenis: uw transparantenencyclopedie

400 essentiële grootbeeldpresentaties

Prachtig beeldmateriaal voor al uw geschiedenislessen

U bespaart lestijd
en voorbereidingstijd

Waarom nu?

Van u wordt niet langer verwacht memoriseerbare kennis bij te brengen, maar uw leerlingen te leren om gaan met de overvloed aan informatie. Steeds vaker wordt zelfstandig, ook achter de computer, geleerd nuttige informatie te verzamelen en verwerken.

In uw nieuwe rol als begeleider kunt u met deze visuele encyclopedie voortaan uw instructies efficiënt aanbieden. U legt simpelweg de juiste transparant op de overheadprojector.

U speelt in op de steeds toenemende behoefte aan afwisseling en sterke visuele prikkels. U biedt duidelijkheid en geeft uw leerlingen sterke geheugensteuntjes om mee verder te werken.

Complete dekking

Handig en mooi

Bestel NU!

www.visualteach.info

Bezoek onze site - zie en bestel

Naam: _____ V / M

School: _____

Type: ☐ Vmbo-BSO (11 - 16 jaar) ☐ Vmbo/havo-TSO (12 - 17 jaar) ☐ havo/vwo-ASO (12 - 19 jaar) ☐ mbo/univ. (>17 jaar)

Adres: _____

Tel. _____ Fax _____

E-mail _____

NE PAS AFFRANCHIR

POSTZEGEL NIET NODIG

Een onbetaalbare les
voor slechts € 3,48.

Kan dat?!

U weet het antwoord.

**Vul nu de antwoordkaart in
en stuur deze zonder postzegel
vandaag nog naar ons terug.**

U betaalt pas nadat u de bestelling
heeft ontvangen. Bovendien heeft u
een maand lang recht van retour.

Prijzen zijn incl. BTW en verzendkosten
en na aftrek van kortingen.
Voor Belgische klanten zijn de EG
richtlijnen van toepassing: heeft u een
BTW id-nummer, dan leveren wij tegen
0-tarief. Prijzen onder voorbehoud.

Visual Teach nieuwe naam voor TTE-Visueel
Gorterplaats 16 6531HZ Nijmegen NL
Tel 0031(0)24 3553-777 fax 0031(0)24 3553-180
www.visualteach.info e-mail visual@visualteach.info

**RÉPONSE PAYÉE
PAYS-BAS → NEDERLAND**

Visual Teach grootbeeldpresentaties
t.a.v. Jan Krol
Int. Antwoordnummer
C.C.R.I. Numéro 2345
6500 WC Nijmegen

Vak en didactisch competent

De leraar kan op basis van kennis van schoolvakken en de leerprocessen die daarvoor nodig zijn voor een bepaalde groep leerlingen een krachtige leeromgeving realiseren.

Dit houdt in dat hij:

- 2.1 zich op basis van observatie, testen en informatie van collega's een beeld kan vormen van de mate waarin en de wijze waarop leerlingen de leerstof beheersen en zelf sturing kunnen geven aan hun activiteiten;
- 2.2 aansluitend daarop een werkprogramma kan ontwerpen dat voor die leerlingen uitvoerbaar is (en in voldoende mate een beroep doet op zelfsturing):
 - duidelijk en voldoende gestructureerd (deelstappen); met ruimte voor differentiatie; gevarieerd in werkvormen, mediagebruik en verwerkingsmodaliteiten (handelen op verschillende niveaus); met ruimte voor initiatief en creativiteit; met ruimte voor reflectie;
- 2.3 dit werkprogramma samen met leerlingen kan uitvoeren:
 - de leerlingen middels instructie en dialoog kan motiveren en stimuleren; hen bij de uitvoering van de leertaken kan helpen en hun motivatie kan begeleiden onder andere door hen te helpen te reflecteren op de wijze waarop ze aan het werk zijn;
- 2.4 de gang van zaken bij de uitvoering van het werkprogramma en de effecten daarvan op de leerlingen en hemzelf kan evalueren onder andere met behulp van observatie, testen en feedback van leerlingen;
- 2.5 het werkprogramma naar bevind van zaken kan bijstellen;
- 2.6 op basis van observatie, testen en informatie van collega's leerproblemen van individuele leerlingen kan signaleren, deze (eventueel met hulp van collega's) kan diagnosticeren, het werkprogramma in zekere mate voor individuele leerlingen kan aanpassen (rekening houden met leerproblemen en begaafdheden) (eventueel met hulp van collega's) en dit aangepaste programma samen met de leerling kan uitvoeren.

heid gesuggereerd, die er in werkelijkheid nooit kan zijn?

Wie zich de concretisering van de interpersoonlijke competentie even voor de geest haalt, zal zich wellicht met ondergetekende afvragen in hoeverre deze formuleringen beter zijn dan 'goed met kinderen kunnen omgaan'.

Van onderwijskundige zijde is er op gewezen dat nergens nog wetenschappelijk is vastgesteld dat competentiegericht opleiden succesvoller is dan de oudere vormen van opleiden. Zelfs wordt gesteld dat deze – onerbiedig gezegd – mode, afkomstig uit het Amerikaanse bedrijfsleven, daar al weer is verlaten. Hoe dit ook zij, de lerarenopleidingen zijn op dit moment gehouden hun opleidingsmodel in overeenstemming te brengen met het competentiegericht model.

Vier leerlijnen

Ik ben maar weer eens teruggegaan naar mijn voormalige werkgever om te kijken hoe men dat concreet in het vak heeft gegoten. De voormalige SOL is nu de Archimedes lerarenopleiding en maakt deel uit

van de Educatieve Faculteit van de Hogeschool van Utrecht (klinkt wel meteen een stuk beter dan Stichting Opleiding Leraren, dat wel!).

Het opleidingsmodel voorziet in vier zogenaamde leerlijnen, waarbinnen vak en beroep geïntegreerd dienen te worden vormgegeven en die ook zijn gekwantificeerd.

1. Werk-ervaringsreflectielijn: leren van en op de werkplek in de school (30%).
2. Integrale leerlijn: leren van projectopdrachten, gebaseerd op reële problemen uit de praktijk in scholen en ROC's (30%).
3. Conceptuele leerlijn: vakinhoud, vakvaardigheden en vakbeschouwing in combinatie met vakdidactiek (30%).
4. Studieloopbaanbegeleiding: persoonlijk ontwikkelingsplan, coaching, digitaal portfolio (10%).

Een enkele opmerking: het zal duidelijk zijn dat in dit model de school en de schoolpraktijk in elk geval op papier een hoofdrol spelen: leerlijn 1 en 2 zullen zich hoofdzakelijk op of in nauwe relatie met de scholen

Op de foto's: studenten van de Educatieve Faculteit van de Hogeschool Utrecht tijdens de cursus Oudheid.

afspelen. Daarmee wordt een poging gedaan het vaak sterk bekritiseerde 'theoretische' karakter van de opleidingen oude stijl te verbeteren.

Daartegen zullen weinigen bezwaar maken. Iets anders is dat binnen dit model de nadruk wel sterk valt op de beroepsvaardigheden van de a.s. docent in algemene zin. Slechts 30% van de tijd kan de student besteden aan vakinhoud en dat dan ook nog in combinatie met de vakdidactiek! Zoals gezegd kwantificatieproblemen – hoeveel beroep, hoeveel vak – zijn er steeds geweest, maar velen van ons, traditioneel opgeleide docenten, zal het toch bang om het hart worden.

Het is buitengewoon toe te juichen dat de docent in opleiding terdege wordt voorbereid op de pedagogische vereisten van het lerarenberoep, maar als je de klas prima in de hand hebt, zul je het op een gegeven moment toch ook ergens over moeten hebben!

Hoe vult een vakgroep geschiedenis van een lerarenopleiding zoiets nu concreet in? Op papier bijvoorbeeld als volgt:

De propedeusefase:

periode 1

L-lijn	Voltijd en Deeltijd duaal	ECTS	Voltijd niet-duaal	ECTS
WER	Werkervaringsreflectie	3,5		
SLB	Studieloopbaanbegeleiding	1,5	Studieloopbaanbegeleiding	1,5
INT	Religieuze Wortels	4	Religieuze Wortels	4
COV	Vaardigheden	2	Vaardigheden	2
	Puberteitspsychologie	3	Vakdidactiek	2
	Alea Jacta (Oudheid)	2	Alea Jacta (Oudheid)	2
			Introductie Onderwijskunde	4
Tot.		16		15,5

Periode 2

L-lijn	Voltijd en Deeltijd duaal	ECTS	Voltijd niet-duaal	ECTS
WER	Werkervaringsreflectie	3,5		
SLB	Studieloopbaanbegeleiding	1,5	Studieloopbaanbegeleiding	1,5
INT	Project Veilige School	4	Project Veilige School	4
COV	Middeleeuwen	3	Middeleeuwen	3
	Alea Jacta (Oudheid)	2	Alea Jacta (Oudheid)	2
			Her Midden-Oosten	3
Tot.		14		13,5

Periode 3

L-lijn	Voltijd en Deeltijd duaal	ECTS	Voltijd niet-duaal	ECTS
WER	Werkervaringsreflectie	3,5		
SLB	Studieloopbaanbegeleiding	1,5	Studieloopbaanbegeleiding	1,5
INT	Project Zorgverbreding	4	Project Zorgverbreding	4
COV	Middeleeuwen	2	Middeleeuwen	2
	Vroeg-Moderne Ges.	3	Vroeg-Moderne Ges.	3
	Moderne Geschiedenis	2	Moderne Geschiedenis	2
			Huis van de Islam	2
			Vakdid. voorber. duaal	1
Tot.		16		15,5

Periode 4

L-lijn	Voltijd en Deeltijd duaal	ECTS	Voltijd niet-duaal	ECTS
WER	Werkervaringsreflectie	3,5		
SLB	Studieloopbaanbegeleiding	1,5	Studieloopbaanbegeleiding	1,5
INT	Inleiding in de Islam	4	Inleiding in de Islam	4
COV	Vroeg-Moderne Ges.	2	Vroeg-Moderne Ges.	2
	Moderne Geschiedenis	3	Moderne Geschiedenis	3
			Puberteitspsychologie	3
			Schoolstage	2
Tot.		14		

De praktijk: Utrecht en Amsterdam

Om te kijken hoe het nu in het echt gaat, heb ik contact gelegd met de opleidingen in Utrecht en Amsterdam. Het begin van de weg. De studenten hebben nog vrijwel geen competenties. Ik woonde een gedeelte bij van de cursus Oude Geschiedenis nieuwe stijl in Utrecht. Die cursus is sterk gericht op de schoolpraktijk. Mij viel vooral op de zeer verminderde rol van een van mijn favoriete bezigheden: het hoorcollege. Oud-collega Yvo Smit heeft het afgezworen. In overeenstemming met het competentie evangelie meent hij dat je lesgeven (en daar gaat het toch om!) vooral leert door les te geven en niet door te luisteren. Je moet natuurlijk klein beginnen en daarom wordt een werkcollege Oudheid zo ingericht dat de studenten elkaar onderrichten. Als volgt: een klein groepje krijgt een tekst, krijgt enige tijd om die te bestuderen en heeft vervolgens de taak het gelezende over te dragen aan een ander klein groepje dat die tekst niet kent. Dat is natuurlijk niet alles. De studenten bestuderen ook een handboek en worden daarover getoetst.

Er moet worden opgemerkt dat in de concrete uitwerking van het voorgeschreven model de Utrechtse opleiding meer dan 30% van de tijd aan vakkennis besteedt: ook in de integrale leerlijn zit veel vak.

De Hogeschool van Amsterdam biedt de studenten een vakverbredende minor aan, waardoor het element vakkennis op zo'n 50% kan worden gebracht.

Geen van de opleiders die ik gesproken heb is van mening dat vakkennis niet zo belangrijk is. Bovendien wordt de afkeer van Yvo Smit ten opzichte van het hoorcollege door veel van zijn collega's niet gedeeld. De opleidingen, kortom, blijven dicht bij het traditionelere model dan het op papier lijkt.

Verderop in de opleiding is het natuurlijk aanzienlijk ingewikkelder geworden. In een competentiegerichte opleiding moet de student laten zien wat hij/zij allemaal kan: een soort meesterproef afleggen. Daartoe hebben de opleidingen zogenaamde.

kritische situaties ontwikkeld. Enkele voorbeelden ontleen ik aan de lerarenopleiding van de Hogeschool van Amsterdam (aan het einde van de propedeusefase).

'Op de ouderavond van je school moet je iets uitleggen over de vernieuwingen in het geschiedenisonderwijs. De meeste ouders begrijpen namelijk niet waarom hun kinderen soms slechte cijfers halen voor het vak, terwijl ze toch altijd goed alle jaartallen en namen uit hun hoofd leren. Zij begrijpt het al: men weet nog niet dat leerlingen tegenwoordig ook historische vaardigheden moeten leren, met bronnen en zo, en feiten en meningen, enzovoort. Bereid een presentatie voor van ongeveer een half uur waarin je aan de ouders uitlegt wat er aan de hand is.'

'Je hebt dit jaar bij AGV de nodige aandacht geschonken aan zaken betreffende nieuwkomers in Nederland. Tijdens je tweedejaarsstage besluit je een les te besteden aan tolerantie. Je wilt deze kwestie vanuit de actualiteit, vanuit de historische ontwikkeling en vanuit de waarden en normen van de leerling aan de orde stellen. Bereid de les voor volgens onderstaande aanwijzingen. Van je ideeën, gegevens, materiaal en verantwoording maak je een duidelijk en overzichtelijk verslag, dat je later – voorzien van een mondelinge toelichting – de assessoren aanbiedt.'

'Een van de problemen van het geschiedenisonderwijs is dat leerlingen zich op langere termijn nog maar weinig herinneren van wat ze in het voor-

afgaande jaar geleerd hebben. Jouw vaksectie op school besluit te onderzoeken hoe groot het probleem is. Aan het begin van de tweede klas wordt een onderzoekje gehouden naar de stand van zaken: wat weten de leerlingen nog van wat ze in de brugklas geleerd hebben?

Bereid het onderzoek voor.'

Rotterdam

Ook op de Hogeschool Rotterdam is het competentieren omarmd. Vakkennis moeten de studenten vooral in de eerste twee jaren van hun opleiding opdoen. Het derde en het vierde jaar van hun opleiding zijn ze vooral bezig met het verwerven van didactische vaardigheden. De inhoud van dat didactische gedeelte van de opleiding komt in een portfolio met competenties en een persoonlijk ontwikkelingsplan.

De meeste studenten van de lerarenopleiding van de Hogeschool zijn voltijd, maar enkele tientallen volgen het duale traject, waaronder ook geschiedenis studenten. Ze gaan twee of drie dagen naar de Hogeschool en de andere dagen werken ze in het voortgezet onderwijs. Onder andere op vestigingen van het Penta College in Spijkenisse. Wat vinden studenten van het nieuwe opleidingsmodel?

Arjan Moree (23 jaar) is een vierde jaars duaal-student van de Hogeschool:

'De lessen op de Hogeschool worden vrij traditioneel gegeven, terwijl ze steeds zeggen dat wij vernieuwend

en activerend bezig moeten zijn. En bovendien worstelen ze er met het competentiegericht en vraaggestuurde onderwijs. Met name bij de beroepsvoorbereiding is het ieder jaar anders én tegelijkertijd zijn er steeds weer herhalingen. Op een gegeven moment heb ik geweigerd nog langer naar Helpdesk te gaan. Daar moet je problemen bespreken die je tegen komt in de klas. Maar als duaal-student heb je veel meer ervaring dan de voltijdstudenten. Dan moet ik lesdoelen gaan formuleren, terwijl ik dat op mijn eigen school allang gedaan heb. Knallende ruzie met de docent. Uiteindelijk gaf hij toe.'

'Vakinhoudelijk vind ik de opleiding te kort schieten. De eerste twee jaar waren voldoende, maar in het derde jaar hadden we maar twee vakinhoudelijke vakken. Dat is te weinig. Het competentiegericht leren onderwijs vraagt heel veel van de zelfstandigheid van de student. Maar als ze dan zeggen dat de student in staat moet zijn om zelfstandig literatuuronderzoek te doen, moeten we teksten die door de docent zijn geselecteerd bestuderen, in plaats van dat we zelf teksten kunnen uitzoeken. Maar de meeste studenten vinden het wel best.

Ook als je alles al weet van de Verenigde Staten, moet je toch nog dat vak volgen. Als je al iets weet, waarom zou je dat dan doen?'

Eva de Jong (21 jaar) vierdejaars studente aan de dagopleiding:

'Ik ben niet echt tevreden over de opleiding, met name over de vakinhoud. Wat wij op de Hogeschool krijgen, dat zou je in één jaar kunnen doen. In de eerste twee jaar ging het nog wel, maar daarna werd het snel minder. Als je iets wil leren, zeggen ze: lees maar een boek. Maar daarvoor betaal ik toch geen collegegeld!'

'In je portfolio zitten je competenties. Als je alle competenties beheerst, zou je zelfstandig voor de klas kunnen. Maar het is allemaal zo vaag geformuleerd, dat je er alle kanten mee op kan. Je moet alles uit ten treuren beschrijven. Als je weet wat ze willen lezen, zit je goed. Het didactische gedeelte van de opleiding is veel herhalen en veel van hetzelfde.

Bij vakken met een andere naam doen we hetzelfde als we eerder gedaan hebben.'

'In ieder geval zou ik meer geschiedenis vakken gehad willen hebben. En daarnaast wel didactiek, maar dan op de praktijk gericht. Niet van die algemene didactiek en onderwijspsychologie. En ook geen dingen als Mens en Maatschappij. Je leert het meeste uit het bespreken van problemen waar je tijdens de stages tegen aanloopt. Zoals bij Helpdesk, waar we het over ordeproblemen hadden.'

Jeffrey van der Laan (21 jaar), vierdejaars duaal-student:

'Het competentiegericht leren is ieder jaar anders. Dus ze weten zelf niet zo goed hoe het is. Bovendien vult iedere docent het anders in. De tutor van het eerste jaar was meer geïnteresseerd in mijn ervaringen voor de klas. De huidige heeft het vooral over kenmerkende situaties, bijvoorbeeld dat je moet weten hoe je een toets moet maken. En als je dat dan kan, komt het in je portfolio. Met een goed portfolio bewijs je dat je een goed docent bent. Dat je startbekwaam bent.

Maar de tutor die dat beoordeelt, hoeft geen vakdocent te zijn. En hij komt bijna nooit in de klas kijken. Dus als je een goed portfolio schrijft, ben je al een heel eind. Het gaat erom jezelf goed te verkopen. Wel vind ik dat wij in het duale traject geleerd hebben hoe we voor de klas moeten staan.'

'Vakkennis zit niet in je portfolio, dat zit meer in de modules. De verhouding tussen die modules en het didactische gedeelte is die tussen weinig en veel meer. Ik vind die kennis in ieder geval niet voldoende om ermee voor de klas te staan. Daarnaast werd alles door elkaar aangeboden. Dat was erg verwarrend. In drie maanden deed je een tijdvak; zonder relaties met de andere tijdvakken. Er was geen terugkoppeling. Ik ben jaloers op de mensen van de universiteit; wij zijn vooral gericht op overbrengen. Maar de hele geschiedenis kun je niet in twee jaar leren.'

Sabrina van Welsenens (21 jaar), vierdejaars duaal-studente:

'Als je het duale traject volgt, zou je

meer ervaring moeten hebben dan de voltijdstudenten. Maar niet alle duale studenten zijn perse beter dan de voltijds. Soms lijkt het wel dat wij een geprivilegieerde groep zijn, omdat we een groot aantal vakken niet hoeven doen. Andere duale studenten bediscussieerden het nut van die vakken omdat we de competenties al op Penta hadden gedaan. Maar niemand controleert of dat dan in hun portfolio zit. Bovendien kun je alleen op grond van iemands portfolio en competenties toch niet beoordelen of hij een goed docent wordt? In het vierde jaar komt niemand van de Hogeschool naar ons kijken.'

'Ik vind dat we de eerste twee jaar best redelijk geschiedenis hebben gekregen. Als je serieus studeert, steek je heel wat op. Alleen vind ik de toetsen te makkelijk. Veel studenten klagen wel over het niveau, maar ze doen niks en zijn tevreden met zesjes. De opleiding zou wel korter kunnen met iets meer inhoud en wat minder didactiek. Wat we inhoudelijk dit vierde jaar nog doen is niet veel: een literatuur tentamen over 750 bladzijdes – het enige in vier jaar! – en een afstudeerproject waarvoor we van drie boeken de inhoud moeten beschrijven en wat we daarmee in de klas kunnen. Verder hebben we nog differentiatie gehad, maar daar had je niet veel aan. Ik ga nog wel steeds naar de Hogeschool, maar daar gaan we dan weer drie uur praten over hoe het op school gaat.'

Tot slot

Wat van dit alles te denken? Ten eerste. Met de grondgedachte van het competentiegericht leren is niets mis. Het is zelfs – als je het even ontdekt van het veelal onmogelijke Nederlands dat de aanhangers ervan nogal eens hanteren – het beste te beschrijven als een *common sense* gedachte en eigenlijk oeroud: al doende leert men.

Ten tweede. De verhouding vak – en beroepscomponent is in vergelijking met vroeger sterk gewijzigd in het voordeel van de beroepscomponent. Zoals gezegd: kwantificeren in deze was en is altijd een hachelijke zaak. Het is bovendien natuurlijk in een lerarenopleiding een goede zaak als

Docendo discimus: wij leren door te doceren

YVO SMIT

de student intensief met de beroepspraktijk in aanraking komt en dat lijkt nu beter geregeld dan voorheen. Maar – en nu kom ik aan mijn derde punt – de leerlingen die vroeger naar de Kweekschool gingen deden dat hoofdzakelijk om het beroep: omdat ze het leuk vonden om met kinderen om te gaan. Dat was in het algemeen geen probleem, want de vakkennis die ze geacht werden aan de kinderen over te dragen beheersten ze grotendeels al voor ze aan de Kweekschool begonnen. Om in termen van het competentiemodel te blijven: ze beschikten al over een flink aantal reeds verworven competenties: taal, rekenen, aardrijkskunde en geschiedenis daarvan wist men al het nodige. Dit nu is voor de huidige generaties afstuderende havisten en zelfs vwo'ers veel minder het geval.

Daar is niet het obligate gezeur van een van een oudere man, het is heel meetbaar. Iemand met een Mulo-, hbs- of Gymnasiumdiploma beheerste in elk geval passief de moderne vreemde talen en had een behoorlijke overzichtskennis van de geschiedenis. Dat geldt niet meer voor iemand met een hedendaags Havo- of Vwo-diploma.

In het concrete geval van ons vak: de geschiedenisstudenten die zich bij de lerarenopleidingen melden beschikken niet over een noemenswaardige kennis van de geschiedenis voor de twintigste eeuw. En zij zullen zich die in dit model ook nauwelijks kunnen verwerven tijdens hun opleiding. De opleidingen moeten dus eigenlijk een inhaalslag maken, maar worden daarin mijns inziens door het leerlijnen model eerder gehinderd dan geholpen. Dat is niet erg als men het standpunt inneemt dat gedegen kennis van een specifiek vakgebied voor een docent niet van groot belang is. Als je dat standpunt niet hebt, lijkt mij de conclusie onvermijdelijk dat het competentiemodel in deze vorm een hachelijke zaak is. Het is (waar hebben we dat toch eerder gehoord) een theoretische constructie die onvoldoende aansluit bij al die vormen van onderwijs, waar kennis-overdracht wel degelijk centraal staat.

Cees Bol vermeldt in zijn artikel dat ik gestopt ben met hoorcolleges geven en geeft zijn indruk van mijn huidige 'competentiegerichte' werkwijze in de cursus Oudheid. Graag geef ik een aanvulling op het beeld dat hij oproept. Wie in detail wil weten hoe het er aan toegaat, kan mijn cursussite bekijken via het volgende directe pad: <http://vak-es.feo.hvu.nl/Studieprogramma/Cursuspagina's/OudeGesPropedeuse/Alea%20jacta%20CursuspaginaOG1-0506.htm>. Dit alles zolang de Hogeschool Utrecht de plannen om binnenkort in de websitestructuur in te grijpen en veel internetbestanden naar intranetten over te zetten niet heeft doorgevoerd. Als u belangstelling hebt, maar de site niet meer kunt vinden, mail dan naar yvo.smit@hvu.nl.

Met het geven van hoorcolleges ben ik inderdaad een aantal jaren geleden gestopt. Ik heb het altijd met plezier gedaan en ik had er succes mee bij het publiek. Ze hingen ze aan mijn lippen. Ik heb roerende getuigenissen gehad van studenten, ik kan ze nog zo laten zien. 'Geweldig leerzaam' en zo.

Dat studenten zeggen dat ze veel van een hoorcollege leren, is overigens bekend uit onderzoek. Helaas wordt dat gevoel door datzelfde onderzoek tegengesproken. Studenten denken waarschijnlijk dat ze veel leren omdat een goed hoorcollege ze motiveert voor het onderwerp. Dat is zeker een mooi effect. Maar een groot deel van een cursus besteden aan motivatie is wat overdreven. Het doel van onderwijs is niet gemotiveerd worden, maar leren. Het hoorcollege is in dat opzicht de minst efficiënte werkvorm die er bestaat. De leerstof beklijft nauwelijks. Oud-collega Cees heeft ook jarenlang hoorcollege gegeven. Hij was bij de geschiedenisopleiding een geliefde docent. Door al dat college geven is hijzelf een voortreffelijk contemporaneus geworden. Seneca zei het al: 'Docendo discimus'. Wij leren door te doceren. Wij! Daarom weten leraren dikwijls zoveel. Maar we leren, hoe kras dat ook klinkt, helaas niet doordat men óns doceert.

Die uitspraak van Seneca is een eye opener voor me geweest. Als we leren door te onderwijzen, is het de taak van een docent te zorgen dat zijn

leerlingen onderwijzen. Dat lijkt in eerste instantie vreemd, maar dat zit hem meer in de manier waarop we zelf gewend zijn over leren en onderwijzen te denken. Leerlingen laten onderwijzen lijkt aanvankelijk problematisch, maar dat valt erg mee. Je hoeft, om te leren, geen massa te onderwijzen. Een publiek van twee personen is genoeg. Of één. Heinrich Schliemann leerde Russisch door een bedelaar van straat te halen. Hij legde hem het Russisch uit en praatte tegen hem aan en zo leerde hij die taal. Die bedelaar heeft er niks van geleerd. Maar dat is niet zo erg als wanneer vijftientig leerlingen niets leren.

Voor mij persoonlijk betekende bovenstaande overweging wel een ommezwaai in mijn denken. Toch gaat het bepaald niet om een nieuw inzicht. Ik zou me eigenlijk moeten schamen. Dat het hoorcollege niet werkt, hadden we in de jaren negentig al kunnen weten. Maar we zijn er met de meest nobele bedoelingen mee door gegaan. We zeiden bijvoorbeeld: 'Nou, maar ik wil dat ze in ieder geval een overzicht hebben'. Of zoiets. Ik hoor dat nog wel eens: '... Maar ik geef wel hoorcolleges, want ik wil dat ze wel iets leren'. Maar dan kun je je studenten even goed een boek laten lezen. Dat heeft waarschijnlijk nog iets meer effect, want de aantekeningen die studenten maken, zijn meestal maar een povere afschaduwing van al het moois wat jij ze gereserveerd hebt. En die aantekeningen gaan ze voor hun toets